

AVORT ȘI INCEST. O PERSPECTIVA CANONICO-JURIDICĂ

Drd. Emilian-Iustinian ROMAN

În studiul de față am dori să nuanțăm anumite aspecte juridice și canonice ale unor acte umane blamabile cum ar fi incestul și avortul.

Rudenia de sânge constituie impediment la căsătorie atât din punct de vedere bisericesc, cât și civil, aceasta fiind oprită între rudele apropiate. Acest impediment se întemeiază pe considerente de ordin biologic, medical, pe de o parte, căci unirea dintre rude apropiate nu asigură descendenți sănătoși, iar pe de altă parte, pe considerente de ordin moral, deoarece acest tip de căsătorie ar avea o influență nefavorabilă asupra vieții de familie¹. Consangvinizarea, din punct de vedere genetic, presupune încrucișarea între indivizi înrudiți genetic dacă aceștia au unul sau mai mulți strămoși comuni. Prin urmare, unele dintre genele lor pot proveni din aceeași genă a aceluiași strămoș comun².

Căsătoriile între persoane care sunt înrudite printr-un strămoș comun se numesc căsătorii consangvine. Relația genetică între persoane care provin dintr-un strămoș comun se numește consangvinitate, iar persoanele se numesc consangvine. „Consangvinitatea, în populațiile cu efectiv limitat, cu căsătorii între rude apropiate, este foarte importantă, deoarece ea poate conduce la o creștere semnificativă a urmașilor homozigoți pentru anumite alele. Și, întrucât homozigoția pentru anumite gene poate fi nocivă, căsătoriile consangvine pot fi de asemenea nocive”³. Căsătoriile consangvine datează din timpuri foarte vechi. În Egipt, faraonii se căsătoreau cu propriile surori sau fiice, în India și Japonia acest tip de căsătorii era încurajat pentru a se păstra bogățiile în familia respectivă. Riscurile sunt demn de luat în seamă și de aceea multe state au interzis astfel de căsătorii, dar nu pretutindeni și nu în toate timpurile. Popoarele civilizate

¹ I.P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, București 20005, p. 21.

² M. Bembea, *Genetica medicala și clinica*, Oradea 2000, p. 83.

³ *Ibidem*.

marchează caracterul universalist al prohibiției incestului. Rudenia este impediment la căsătorie⁴. Încălcarea impedimentului consangvinității constituie incest.

Art. 203 din Codul penal actual definește infracțiunea de incest drept „raportul sexual între rude în linie directă sau între frați și surori”, prevăzându-se pedeapsa cu închisoare de la 2 la 7 ani, fiind inclusă în categoria infracțiunilor privitoare la viața sexuală. Tentativa de a comite infracțiunea de incest se pedepsește (cf. art. 204 cp).

Noul Cod penal dezincriminează incestul⁵, stipulând doar ca agravantă a violului cazul în care victima este rudă în linie directă, frate sau soră în art. 216 (3), lit.b. Practic facem pasul înapoi la situația Codului penal din 1864, când numai calitatea de ascendent a făptuitorului constituia o agravantă a infracțiunii de viol. Incestul este pentru prima dată incriminat ca infracțiune contra familiei în art. 447, Codul lui Carol al II-lea din 1936⁶. Codul penal din anul 1968, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1969, a considerat mai potrivit ca incestul să fie inclus în categoria infracțiunilor privitoare la viața sexuală potrivit obiectului său juridic⁷.

În literatura de specialitate se statuează în mod clar faptul că obiectul juridic al infracțiunii de incest este complex și cuprinde, pe de o parte, relațiile sociale care privesc moralitatea vieții sexuale, iar pe de altă parte, relațiile de familie care privesc sănătatea morală și biologică a familiei. În Codul penal actual, sunt considerate incest numai raporturile sexuale normale între rude în linie directă sau între frați și surori, numai aceste raporturi ducând la degenerarea speciei umane. Nu puțini sunt cei care susțin moralitatea vieții sexuale, legiuitorul trebuind să incrimineze nu numai raporturile sexuale firești, ci și actele sexuale de orice natură. Însă nu trebuie

⁴ I.P. Filipescu, *op. cit.*, p. 21.

⁵ În proiectul de față observăm că actele sexuale între rude în linie directă, frate sau soră, se pedepsesc doar dacă au fost săvârșite prin constrângere (ex. violul și agresiunea sexuală) sau între un major și un minor (actul sexual cu un minor), rămânând nepedepsiți toți cei care sunt majori și consimt la astfel de relații incestuoase. Astfel, actul sexual dintre o mamă și fiul său major, un tată și o fiică majoră, un frate și o soră, majori, prin consimțământ, nu mai este incriminat. În pofida faptului că nu tot ceea ce este legal este și moral, toți cei care sunt de acord cu neincriminarea relațiilor incestuoase susțin la unison că acestea nu au de ce să fie pedepsite cu închisoarea, neglijând astfel învațatura Bisericii și iubirea de aproapele.

⁶ V. Dongoroz – *al.*, *Noul Cod penal și Codul penal anterior. Prezentare comparativă*, București, 1968, pp. 128-129.

⁷ *Ibidem*, p. 129.

omis faptul că ne aflăm în prezența incestului și în cazul relațiilor de înrudire prin alianță (ex. tată vitreg și fiica vitregă).

În ce privește relațiile dintre verii primari, legislațiile statelor europene diferă, unele limitează oprirea la gradul al III-lea, altele la gradul al IV-lea. Legislația din România interzice până la gradul al IV-lea (veri primari), inclusiv, în conformitate cu articolul 6 din Codul familiei, ce prevede: „Este oprită căsătoria între rudele în linie dreaptă, precum și între cele în linie colaterală până la al patrulea grad inclusiv. Pentru motive temeinice, căsătoria între rudele în linie colaterală de gradul al patrulea poate fi încuviințată de Primăria Capitalei și de Consiliul Județean în cuprinsul căruia cel care cere această încuviințare își are domiciliul”.

Prin neincriminarea raporturilor incestuoase se lovește direct temelia căsătoriei, familia constituind celula de bază a societății, făcându-se astfel abstracție de morala creștină. Pe de altă parte, și genetica a demonstrat faptul că, prin practicarea raporturilor sexuale între rude în linie directă, precum și cele între frați și surori, se ajunge la degenerarea speciei umane.

Căsătoria încheiată între consăngenii de grade oprite este stigmatizată în idiomul dreptului canonic cu numele de „căsătorie incestuoasă”⁸. În consecință această căsătorie este nulă și despărțirea inevitabilă. Astfel, can. 67 al Sf. Vasile cel Mare: „Amestecarea frățească se va canonisi cu timpul convenit ucigașului”⁹. Prin acest canon, Sf. Vasile pedepsește incestul, ca și omorul cu premeditare și anume cu oprirea de la Sfânta Împărtășanie pe 20 de ani, cu trecerea prin toate treptele pocăinței.

Can. 75 al Sf. Vasile cel Mare prevede epitimia de 11 ani pentru cel care are relații sexuale cu sora vitregă (de mamă sau de tată), epitimie executată în public, trecând prin cele 4 trepte de penitență¹⁰.

Can. 79 Vasile cel Mare: „Iar cei ce turbează spre mașterile (mame vitrege) lor se supun aceluiași canon ca și cei ce turbează spre surorile lor”¹¹.

Can. 68 al Sf. Vasile cel Mare: „Legătura de căsătorie a persoanelor din rudenția oprită, de se va dovedi, ca una ce s-a făcut întru

⁸ V. Șesan, *Curs de drept bisericesc universal*, Cernauți 1936-19372, p. 376.

⁹ N. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, II, P2, Arad 1936, p. 115; I.N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 20053, p. 421.

¹⁰ E.-I. Roman, *Miscellanea juris. Îndrumator bibliografic și canonic-legislativ*, Iași, 2008, p. 268.

¹¹ N. Milaș, *op. cit.*, p. 121; I.N. Floca, *op. cit.*, p. 426.

păcatele oamenilor, va primi epitimia adulterilor”¹². Sfântul Vasile cel Mare dispune pedeapsa ca și pentru adulter a celor care încheie căsătorie, trecând peste existența impedimentului canonic, cu epitimie de 15 ani oprire de la Sfânta Împărtășanie.

Can. 24 al Sf. Ioan Postitorul: „Acela dintre cei ce au căzut în incest, care a comis necuviința cu sora sa proprie, după Vasile cel Mare, se exclude pe cincisprezece ani de la împărtășanie. Iar noi rânduim ca acesta să se învrednicească de împărtășanie după trei ani, dacă în fiecare zi va posti până seara și va mânca mâncare uscată și va face în fiecare zi 500 de metanii”¹³.

Observăm faptul că epitimiile prescrise de Sfinții Părinți pentru același păcat diferă unele de altele, prin durată, gradul de asprime, modul de punere în practică. Epitimia sau canonul este un „instrument spiritual pentru îndreptarea vieții sau aducerea ei la nivelul legii morale”¹⁴.

Sfântul Ioan Postitorul sfătuiește pe duhovnici să țină seama nu numai de felurile păcatului, ci și de puterea acestuia de a se putea tămădui prin intermediul epitimiiei. În acest sens este elocvent can. 3: „Eu socotesc că celor care judecă drept nu li se pare că scurtarea de către noi a timpului de pocăință nu este o părere salvatoare. Căci deoarece nici Părintele Vasile cel Mare și nici cei mai vechi dumnezeiești Părinți ai noștri nu au stabilit pentru cei ce păcătuiesc vreo ajunare sau priveghere sau număr de plecări de genunchi, fără numai îndepărtarea de la Sfânta Împărtășanie, noi am socotit că în privința celor ce se pocăiesc cu adevărat și cu sânguință își chinuiesc trupul cu disciplina aspră și cu înțelepciune își schimbă viața, contrabalansând răutatea anterioară, după măsura înfrânării să măsurăm și scurtarea timpului de pocăință. De pildă, dacă cineva ar primi să nu bea vin în anumite zile, am judecat să-i iertăm și noi un an din epitimia hotărâtă de către Părinți pentru greșeala lui. Așisderea, dacă ar făgădui reținerea de la carne până la un timp, am socotit să-i tăiem alt an, iar dacă de la brânză, și de la ouă, sau pește, sau de la untdelemn, și astfel pentru fiecare reținere de acest fel, să-i iertăm un an...”¹⁵.

¹² *Ibidem*, p. 115; *Ibidem*, p. 421.

¹³ I.N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu 20053, p. 487.

¹⁴ P. Vintilescu, *Spovedania și duhovnicia*, Alba Iulia 1995, p. 216.

¹⁵ N. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, II, P2, Arad 1936, pp. 209-210; I.N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 20053, p. 481.

Căsătoria este oprită între consângenii în linie dreaptă până la infinit, iar în linie colaterală până în gradul VII inclusiv. În stabilirea gradului până la care este oprită căsătoria consângenilor în linie dreaptă, Biserica a urmat dispozițiile Vechiului Testament (Levitic, cap. 18; 20) și ale dreptului roman care prevedeau oprirea acesteia la infinit, oricât de multe ar fi numărul nașterilor care separă pe cei doi consângeni.

Căsătoria consângenilor în linie colaterală este oprită până la gradul IV în baza canonului 54 Trulan. La unison cu autoritățile de stat, Biserica a considerat că prin extinderea impedimentului căsătoriei consângenilor în linie colaterală se vor naște membri mai sănătoși au extins oprirea mai întâi la gradul al VI-lea și mai târziu, în secolul al XII-lea, în 1166, până la gradul al VII-lea¹⁶.

După cum reiese și din comunicatul de presă al Patriarhiei Române din 14.03.2009, incestul „reprezintă o degradare a instituției familiei, având drept consecințe grave tulburări genetice și psihice, precum și dificultăți în relațiile sociale și în recuperarea ca persoană umană cu demnitate”¹⁷. Unitatea de familie, atât de prețuită de Biserică, este în zilele noastre amenințată cu dizolvarea prin uniunile împotriva firii ce se vor a fi dezincriminate de lege.

În ceea ce privește avortul, nu se observă diferențe majore față de Codul penal în vigoare. Conform art. 185 Cod penal¹⁸,

¹⁶ V. Șesan, *Curs de drept bisericesc universal*, Cernauți 1936-19372, p. 375.

¹⁷ http://www.basilica.ro/ro/comunicate/comunicat_de_presa

¹⁸ Art. 185 Cp. - Întreruperea cursului sarcinii, prin orice mijloace, savârșita în vreuna dintre următoarele împrejurări:

- a) în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop;
- b) de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate;
- c) dacă vârsta sarcinii a depășit patrusprezece săptămâni, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani.

Întreruperea cursului sarcinii, savârșita în orice condiții, fara consimțământul femeii însărcinate, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi.

Dacă prin faptele prevăzute în alin. 1 și 2 s-a cauzat femeii însărcinate vreo vătămare corporală gravă, pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi, iar dacă fapta a avut ca urmare moartea femeii însărcinate, pedeapsa este închisoarea de la 5 la 15 ani și interzicerea unor drepturi.

În cazul când fapta prevăzută în alin. 2 și 3 a fost savârșita de medic, pe lângă pedeapsa închisorii, se va aplica și interdicția exercitării profesiei de medic, potrivit art. 64 lit. c).

Tentativa se pedepsește.

Nu se pedepsește întreruperea cursului sarcinii efectuată de medic:

femeia care își provoacă singură avortul nu este pedepsită penal, nesancționarea acesteia fiind dedusă din ansamblul reglementării¹⁹, așa încât proiectul noului Cod penal a clarificat acest aspect prin introducerea alin.(7), art.199: „Nu se pedepsește femeia însărcinată care își întrerupe cursul sarcinii”²⁰.

Pentru existența infracțiunii trebuie să existe una dintre următoarele împrejurări: întreruperea cursului sarcinii să fie făcută în afara instituțiilor medicale sau cabinetelor medicale autorizate în acest scop; de către o persoană care nu are calitatea de medic de specialitate; sau dacă vârsta sarcinii a depășit patrusprezece săptămâni.

a) dacă întreruperea cursului sarcinii era necesară pentru a salva viața, sănătatea sau integritatea corporală a femeii însărcinate de la un pericol grav și iminent și care nu putea fi înlăturat altfel;

b) în cazul prevăzut în alin. 1 lit. c), când întreruperea cursului sarcinii se impunea din motive terapeutice, potrivit dispozițiilor legale;

c) în cazul prevăzut în alin. 2, când femeia însărcinată s-a aflat în imposibilitate de a-și exprima voința, iar întreruperea cursului sarcinii se impunea din motive terapeutice, potrivit dispozițiilor legale.

¹⁹ Până la apariția Decretului-lege nr.1/1989 privind abrogarea unor legi, decrete și alte acte normative, publicat în Monitorul Oficial nr. 4 din 27 decembrie 1989, Codul penal incrimina avortul prin art. 185-188. Conform art. 186 din Codul penal, femeia însărcinată care-și întrerupea cursul sarcinii era sancționată penal cu închisoare de la 6 luni la 2 ani sau cu amendă. Prin Legea nr.140/1996 pentru modificarea și completarea Codului penal, publicat în Monitorul Oficial nr. 289 din 14 noiembrie 1996, a fost introdus art. 185 privind provocarea ilegală a avortului, care se referă la întreruperea cursului sarcinii în anumite împrejurări, după literatura de specialitate *în condiții de siguranță pentru integritatea corporală, sănătatea și viața femeii însărcinate, pentru nașterea de copii fara malformații și pentru asigurarea sporului de natalitate*. Dacă legiuitorul ar fi dorit sancționarea femeii însărcinate pentru întreruperea avortului, ar fi păstrat dispozițiile art. 186 Cod penal.

²⁰ Cf. Ministerul Justiției aceasta reglementare a urmat modelul norvegian § 245: “Any person who terminates a pregnancy, or is accessory thereto, when the statutory requirements for such an operation have not been fulfilled, or a decision for such termination has not been made by any person authorized to do so, is guilty of criminal abortion and shall be liable to imprisonment for a term not exceeding three years. In the case of a repeated offence or if the act is committed for the purpose of gain or under especially aggravating circumstances, the penalty shall be imprisonment for a term not exceeding six years. If the offender has acted without the woman’s consent, imprisonment for a term not exceeding 15 years shall be imposed, but not exceeding 21 years if she dies as a result of the felony. The penal provision in the first sentence of the first paragraph shall not apply to women who themselves terminate their own pregnancy or are accessory thereto”.

Elementul material al infracțiunii se realizează printr-o acțiune de întrerupere a cursului sarcinii. Fapta se realizează prin orice mijloace, nelipsind și consimțământul²¹ femeii însărcinate.

Ne raliem opiniei potrivit căreia „din examinarea condițiilor alternative prevăzute în textul de incriminare rezultă că legiuitorul nu a înțeles să interzică avortul, ci a urmărit ca să asigure întreruperea cursului sarcinii numai de către persoanele calificate în condiții de siguranță”²².

Unul dintre scopurile căsătoriei este acela al nașterii de prunci, atât în Vechiul, cât și în Noul Testament. În Vechiul Testament, nașterea de prunci era o binecuvântare a femeii din partea lui Dumnezeu (Facere 24, 60; 30, 1), iar sterilitatea era considerată un blestem divin (Facere 29, 31). „Așa se explică de ce iubirea maternă a fost proverbială la poporul ales și o icoană a iubirii divine față de poporul ales (Isaia 49) și implicit față de om”²³.

În Noul Testament, Hristos „întărește din nou legătura căsătoriei dintre bărbat și femeie și o înalță din ordinea naturii în ordinea harului, învăluind-o, prin participarea Sa la nunta din Cana, în ambianța harică ce iradia din Persoana Sa”²⁴. Nașterea de prunci devine astfel un mijloc de dobândire a mântuirii, cu condiția să fie crescuți „în credință, iubire și sfințenie” (I Tim 2, 15). După cum spune și părintele Stăniloae: „actele de unire trupească se îmbibă prin asumarea acestei responsabilități de un element spiritual și mai accentuat. În felul acesta, în faza întâi a căsătoriei un mare rol în transfigurarea legăturii trupești, care deține un loc mai mare între soți, îl are asumarea răspunderii nașterii de prunci, ca în partea a doua această legătură să fie în mare măsură depășită în ființa ei de unirea spirituală în care soții au progresat”²⁵.

În timp ce în zilele noastre nu sunt pe deplin conștientizate riscurile și consecințele avortului, Biserica a păstrat învățătura din primele veacuri creștine, care este categorică în privința avortului, sancționându-l ca pe o crimă.

²¹ Lipsa consimțământului femeii însărcinate constituie o agravanta conform alin. 2, art. 185 Cp.

²² O. Loghin – T. Toader, *Drept penal român. Partea speciala*, București, 1998, p. 127.

²³ P. Semen, *Atitudinea Bisericii față de pruncucidere, divorț, abandonul de copii, droguri și homosexualitate, justificata și de Sfânta Scriptura*, „Teologie și Viața”, 7-12 (1999) 76.

²⁴ D. Stăniloae, *Teologia Dogmatica Ortodoxa*, III, București, 1978, p. 183.

²⁵ *Ibidem*, p. 192.

Avortul a declanșat și încă declanșează dezbateri aprinse între juriști, teologi, medici, psihologi, sociologi și nu în ultimul rând politicieni. Astfel, Sfinții Părinți au catalogat avortul ca fiind un păcat foarte grav.

Can. 21 Ancira: „Pe femeile care sunt desfrânate și își omoară fătul și se îndeletnicesc cu pregătirea mijloacelor de avort, hotărârea de mai înainte le-a oprit până la ieșirea (din viață), și această hotărâre se ține (îndeobște). Dar găsind ceva (spre a le trata) mai blând, am hotărât ca vreme de zece ani să împlinescă (în penitență), potrivit treptelor hotărâte”²⁶. Părinții sinodului de la Ancira sunt mai îngăduitori; cu toate că ei consideră fapta respectivă omor, faptă pentru care ucigașul se pedepsește cu oprirea de la Sfânta Împărtașanie până la moartea sa, aceștia au hotărât o penitență de zece ani, după care femeia se poate împărtași.

Sinodul Trulan, prin canonul 91, reia problematica avortului deja stabilită la sinodul de la Ancira (314): „Cele ce dau doctorii care provoacă avortul, precum și cele ce primesc otrăvuri omorâtoare de prunci, se supun pedepsei ucigașului”²⁷. Canonul face referire nu numai la femeile care fac avorturi, ci și la persoanele care dau substanțe abortive.

Can. 2 al Sf. Vasile cel Mare aduce un plus de claritate: „Ceea ce omoară (fătul) prin meșteșugire se supune pedepsei uciderii; și la noi nu este subtilitatea expresiunii de (făt) format și neformat; căci aici se osândește nu numai pentru cel ce se va naște, ci pentru că și pe sine s-a primejduit; căci mai de multe ori mor femeile în acest fel de încercări. Dar pe lângă aceasta se mai adaugă și omorârea fătului, altă ucidere după intenția celor ce îndrăznesc acestea. Dar nu trebuie să se întindă pocăința lor până la moarte, ci să se primească după un termen de zece ani, dar vindecarea să se hotărască nu după timp, ci după chipul pocăinței”²⁸. Sfântul Vasile cel Mare subliniază pericolul de moarte la care se expune femeia care avortează, nefăcând distincție între avortul timpuriu și cel târziu.

Can. 33 al Sf. Ioan Postitorul: „Vasile cel Mare în canonul său al 2-lea și al 8-lea spune că femeile care strică cu meșteșugiri pe

²⁶ N. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, II, P1, Arad 1934, p. 24; I.N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 20053, pp. 211-212.

²⁷ C. Dron, *Canoanele. Text și interpretare*, II. *Sinoadele ecumenice*, București 1935, p. 358.

²⁸ N. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, II, P2, Arad 1936, p. 50.

feți în pânțele, și cele ce dau și iau doctorii, pentru ca să-i piardă, și ca feții înainte de vreme să cadă afară. Noi însă hotărâm ca acestora să li se dea ce mult până la cinci ani sau și 3 ani”²⁹.

Can. 34 al Sf. Ioan Postitorul: „Iar (femeia) care fără de voie a pierdut fătul primește epitimie de un an”³⁰.

Aceste canoane condamnă în totalitate avortul, asemuindu-l înfracțiunii de omor.

Este de regretat faptul că în analiza unor probleme de interes general, într-o țară democratică, s-a ignorat învățătura Bisericii și s-au folosit căi ocolitoare, comode, arătând astfel atât nepriceperea, cât și lipsa de dragoste față de semenii noștri. Chestiuni de ordin moral și social cu mari reverberații în conștiința societății civile precum incestul și avortul nu pot fi altfel tratate decât cu responsabilitate și profunzime. Să nu omitem faptul că 87% dintre cetățenii României sunt creștini ortodocși, membri responsabili ai acestei societăți, promotori ai valorilor morale, și, ca atare, un demers legislativ responsabil nu trebuie promovat și promulgat fără o consultare cu reprezentanții tuturor cultelor din această țară.

²⁹ N. Milaș, *Canoanele Bisericii Ortodoxe însoțite de comentarii*, II, P2, Arad 1936, p. 220.

³⁰ *Ibidem*.

Abortion and incest. A canonical-juridical perspective

Drd. Emilian Iustinian ROMAN

The author, Drd. Emilian Iustinian Roman, in his canonical research "Abortion and incest. A canonical-juridical perspective", presents the main theological and juridical aspects of these sins in the Church and their spiritual treatment into the church.

The study analyses the marriages between relatives and the degrees of consanguinity necessary for marriage. The research also presents the Canons of the ecumenical and local councils of the Church and the patristic regulations concerning this matter.

In addition, the author presents the answers of the Church concerning the problem of abortion, one of the most serious scourges of our society.